

Bosnia în flăcări: o rebeliune la periferia Europei

Mate Kapović

2014

Cuprins

Cu cererile sale radicale și adunările populare, rebeliunea din Bosnia și Herțegovina arată că ciclul global al luptelor este departe de a fi pe sfârșite.	3
Mânie explozivă	4
O rebeliune socială	5
Dincolo de revendicările naționaliste	6
„Plenara” din Tuzla	7
Dincolo de „miezul parohialist”	8

Cu cererile sale radicale și adunările populare, rebeliunea din Bosnia și Herțegovina arată că ciclul global al luptelor este departe de a fi pe sfârșite.

Vineri, 7 februarie, mai multor clădiri guvernamentale li s-a dat foc peste tot în Bosnia și Herțegovina. Oamenii, tăcuți pentru o lungă perioadă de vreme, au decis în cele din urmă să vorbească. Și când au făcut-o, ceea ce a ieșit nu a fost doar cuvinte – a fost un vuiet. A fost foc, pietre și lupte grele cu poliția. Cea mai impresionantă și simbolică imagine a primelor zile ale rebeliunii a fost cea reprezentând o clădire guvernamentală în flăcări, în Tuzla, orașul în care a început totul, cu graffiti-ul „moarte naționalismului” scris pe ea. Din moment ce naționalismul a fost pentru mult timp un refugiu drag al elitelor politice ale țării, care s-au folosit de aceasta pentru a justifica opresiunea politică și economică, graffiti-ul a fost într-adevăr un mesaj puternic.

Prim-miniștrii cantoanelor din Bosnia și Herțegovina au început să-și prezinte demisiile, unul câte unul. Duminică, 9 februarie, prim-ministrul croat, Zoran Milanović, a mers la Mostar – un oraș din Bosnia și Herțegovina, cu o populație majoritar croată – să se întâlnească cu liderii croați de acolo, în timp ce președintele Republicii Srpska (partea sârbească a Bosniei și Herțegovinei), Milorad Dodik, a fost chemat în Serbia pentru a se întâlni cu prim-vice președintele Aleksandar Vučić (liderul neoficial al Serbiei). Motivele erau clare. Atât elitele politice din Croația cât și cele din Serbia se tem, printre altele, că ceea ce unii numesc deja „revoluția bosniacă ” se poate extinde peste frontiere, în țările lor .

Mânie explozivă

Situația economică din Bosnia și Herțegovina este, fără îndoială, una groaznică. Țara a fost cândva cunoscută pentru multele sale fabrici și o clasă muncitoare puternică – chiar și stema fostei Republici Socialiste Bosnia și Herțegovina (parte din Iugoslavia), avea drept caracteristici coșuri de fum tipic fabricilor. Acum, multe dintre aceste fabrici sunt închise, restul sunt privatizate de către corporații străine sau de către o clasă capitalistă nou formată, iar în unele dintre acestea muncitorii continuă să lucreze, dar nu-și primesc salariile (un fapt destul de răspândit în economia post-iugoslavă). Țara are o rată a șomajului de aproximativ 45 %. Țările vecine, Croația și Serbia nu sunt într-o stare asemănătoare, dar elitele din aceste țări au multe motive să fie de asemenea îngrijorate, din moment ce situația generală este foarte departe de a fi chiar și ușor satisfăcătoare. De exemplu, șomajul în rândul tinerilor din Croația este de aproape 53% , după Grecia și Spania, la nivel de UE.

Rebeliunea explozivă și, în unele cazuri, destul de violentă din Bosnia și Herțegovina a avut cu siguranță propriile sale motive locale – sărăcie larg răspândită, inegalități vaste, un aparat birocratic enorm și un succubus politic și capitalist aflat în vârf. Totuși, această revoltă este, de asemenea, o parte integrantă a revoltelor globale pe care le-am putut observa în ultimii ani. După începutul crizei economice în 2008 și la câțiva ani de șoc inițial, un val de proteste masive și revolte a început în 2011, o dată cu Primăvara Arabă, indignados din Spania și Occupy Wall Street din SUA. Anul trecut cu toții am văzut răscoale uriașe în Turcia și Brazilia. Fosta Iugoslavie nu a fost cruțată în acest val.

Deja în 2011 au existat mari „proteste Facebook” în Croația, care au avut loc timp de o lună, în luna martie. Deși din punct de vedere politic, erau destul de eterogene, a fost pentru prima dată când au apărut mesaje anti-capitaliste în mod vizibil în oricare dintre țările post-iugoslave, și protestele anticipau în mai multe moduri, indignados și OWS, împărtășind cu acestea un spirit al momentumului comun și clar. În 2012-2013, Slovenia a fost zguduită de o „revoltă slovenă” populară, care a influențat enorm discursul public din țară și a dat naștere la noi forțe politice (cum ar fi promițătoarea Inițiativă pentru Socialism Democratic). În 2014, a venit momentul pentru Bosnia și Herțegovina. Ei au fost ultimii care să reacționeze, dar răspunsul lor a fost, de departe, cel mai puternic .

O rebeliune socială

De cand a început revolta, aproape toți analiștii au insistat asupra faptului că ar fi fost inevitabil și că au fost sigur mai tot timpul că ceva de genul avea să se întâmple mai devreme sau mai târziu. Desigur, acest lucru nu este adevărat. Deși situația din Bosnia și Herțegovina a fost într-adevăr catastrofală, înainte de toate acestea cei mai mulți analiști ar fi susținut că acest tip de revoltă este imposibilă, deoarece oamenii sunt pasivi, inerți și divizați din cauza naționalismului. Dar, așa cum se întâmplă adesea, a existat o scânteie imprevizibilă și totul a crescut rapid de acolo.

Revolta a început în Tuzla, în nord-estul țării; un oraș cu o tradiție lungă pentru stânga și clasa muncitoare. „Un oraș diferit”, așa cum se susține de multe ori, pentru că naționalismul nu a fost niciodată în sine ferm stabilit acolo, spre deosebire de restul țării. Deci, nu e de mirare că acest oraș a fost acela care s-a aflat în mijlocul furtunii. Acolo, muncitorii dintr-o serie de fabrici privatizate (cum ar fi Dita, Polihem și Konjuh) protestau pașnic pentru diverse motive de ceva vreme. Cu toate acestea, miercuri, 5 februarie, li s-au alăturat tinerii, șomerii și alte persoane din oraș – și protestul a început rapid să se extindă, răspândindu-se în următoarele zile în cea mai mare parte a țării. Acțiunile cele mai importante au avut loc în Tuzla, Sarajevo, Zenica, Mostar și Bihać, care sunt unele din cele mai mari orașe din țară, majoritatea ciocnirilor violente și incendiilor având loc vineri, 7 februarie.

Proteste au fost în mod clar spontane și au la baza lor cereri sociale. Mulți protestatari au afirmat că ei pur și simplu nu au nimic de mâncare, că sunt în șomaj de o grămadă de vreme, și-au exprimat disprețul profund pentru elita politică și economică criminală. Deși rebeliunea a avut loc cel mai răspândit în părți din Bosnia locuite de bosniacii musulmani (fapt pe care naționaliștii croați și sârbi au fost fericiți și rapizi în a sublinia), rebeliunea a fost în mod clar – în afară de unele provocări, acte de sabotaj și oameni fără adăpost – una socială și nu o rebeliune naționalistă. Desigur, așa cum se întâmplă adesea, protestele sunt foarte eterogene, cu un număr mare de ultrași care de asemenea se alătură aripilor militante a mobilizării. Actualmente, protestele continuă în mare parte în acele părți ale țării în care bosniacii sunt predominanți, dar există și o serie de excepții. În Mostar, un oraș din sud-vestul țării, atât croații cât și bosniacii au fost implicați în incendierea sediilor principalelor partide naționaliste croate și bosniace (HDZ și SDA). Etnicii croați au protestat și în Livno și Orašje, în timp ce etnicii sârbi au organizat o serie de proteste mai mici și adunări în Prijedor, Banja Luka, Bijeljina și Zvornik.

Deși protestele sunt în mod clar sociale, problema națională, folosită de și în avantajul elitele politice (deși nu este complet nefondată în cazul croaților din Bosnia și Herțegovina), este încă o problemă mare. Mulți croați și sârbi din Bosnia și Herțegovina sunt suspicioși și se tem că protestele ar putea lua un viraj politic diferit, citând, ca de exemplu, turnura islamistă din timpul revoluției egiptene (deși acest tip de scenariu este foarte puțin probabil în Bosnia și Herțegovina). Această teamă este alimentată în mod activ de către elitele politice și mass-media, care încearcă să împiedice protestele să se răspândească în zonele croate și sârbești din Bosnia și Herțegovina. În acest călătorie, o gamă largă de teorii ale conspirației au câștigat o oarecare popularitate. Drept urmare, naționaliștii și politicienii bosniaci susțin că acest lucru este un complot împotriva bosniacilor; naționaliștii și politicienii croați susțin că totul este un complot împotriva croaților; iar naționaliștii și politicienii sârbi susțin că totul este un complot împotriva sârbilor. De asemenea este foarte important faptul că mass-media și intelectualii naționaliști croați și sârbi cooperează în tăcere într-o încercare disperată de a dovedi faptul că avem de a face doar cu o „Primăvară bosniacă”.

Dincolo de revendicările naționaliste

Cu toate acestea, nu toată lumea este predispusă la astfel de propagandă naționalistă. De exemplu, un sindicat din Drvar (cu majoritatea membrilor de naționalitate sârbă) și-a oferit sprijinul protestatarilor majoritar croați din Livno. De asemenea, organizația soldaților veterani din partea sârbească a țării au pus presiune în mod vizibil pe președintele lor, Milorad Dodik, ca să înceapă să se ocupe cu problemele sociale, nedreptățile și crimele privatizărilor. Cu toate acestea, în Bijeljina (în partea sârbească a Bosniei și Herțegovinei), protestatarii care susțineau rebeliunea s-au trezit cu un contra-protest al naționaliștilor sârbi. Același lucru s-a întâmplat în timpul unui protest de solidarizare în Belgrad, în Serbia (în același timp, sindicatul poliției din Serbia a declarat că, în cazul în care protestele se „revarsă” peste granițe, în Serbia, ei nu vor acționa împotriva protestatarilor). În Croația însă, activiștii de stânga și de dreapta organizează proteste în zilele următoare, inspirate de ceea ce se întâmplă chiar peste graniță.

Situația din Bosnia și Herțegovina rămâne foarte tensionată. Unii intelectuali cu aspirații de stânga și personalități publice susțin protestele, dar mare parte din mass-media și întreaga clasă politică este unită împotriva acestora. Există o mulțime de revendicări naționaliste, teorii ale conspiratiei, manifeste false, falsuri în declarații, rapoarte și narațiuni inventate. Elitele și intelectualii regimului încearcă pe cât de mult posibil să mențină status quo-ul. Totuși, există un nivel înalt de confuzie în rândul cercurilor liberale, conservatoare și naționaliste. Aparatul analitic al statului nu este echipat pentru a face față acestui tip de situație, deoarece acesta nu poate percepe clasa muncitoare, șomerii și pe cei săraci ca fiind un subiect politic activ. Pentru aceasta, ar trebui să adăugăm acel obicei mic-burghez moralizator privind clădirile arse, „huliganii”, violența inutilă, și așa mai departe. Liberalii și conservatorii doresc proteste „pașnice și demne”, în ciuda faptului evident că fără violență nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat și în ciuda faptului că atenta coordonare între politicieni și mass-media a arătat în mod clar ceea ce susțin și promovează democrația burgheză și „libertatea presei”: protejarea clasei privilegiate.

Ca întotdeauna, mass-media au făcut un caz, subliniind că protestatarii nu știu ce fac, că nu au obiective sau un program politic clar. Acest lucru nu este adevărat. Revendicările protestatarilor sunt din ce în ce mai clare pe zi ce trece. De exemplu, muncitorii și protestatarii din Tuzla – care sunt cei mai progresiști, coerenți și articulați politic – au cerut salarii mai egale, mai multă protecție a sănătății muncitorilor; acțiuni în justiție împotriva crimelor economice; confiscarea averilor obținute ilegal; o reevaluare a procesului de privatizare a fabricilor DITA, Polihem, Poliolhem, Gumara și Konjuh; naționalizarea fabricilor și reluarea producției sub controlul muncitorilor; reducerea privilegiilor elitei politice, și așa mai departe. Desigur, este încă dificil de spus cum acest program politic în curs de formare se va dezvolta și ce părți din ea sunt doar retorică.

„Plenara” din Tuzla

Unul dintre aspectele cele mai interesante și incitante ale mobilizărilor este apariția în Tuzla – chiar în centrul rebeliunii, unde fostul guvern și-a dat demisia în urmă cu câteva zile – a unui organism de organizare revoluționară numit „plenară”. Această plenară (sau adunare generală) este foarte similară cu sovietele rusești originale. Protestatarii le folosesc pentru a ajunge la decizii colective și revendicări într-un mod democratic direct. Ceea ce este interesant este faptul că ideea de plenară, ca un organism politic democratic de luare a deciziilor, își are originea în valul de ocupații studențești din Croația, în 2009, în timp ce mișcarea studențească croată a preluat ideea de la mișcarea studențească din Belgrad, 2006. Acest lucru, cu alte cuvinte, este un bun exemplu de cooperare post-iugoslavă a activiștilor de stânga și de inspirație reciprocă. Protestatarii din capitala Sarajevo și din orașul Zenica sunt acum în încercarea de a organiza, de asemenea, plenare.

Unele dintre revendicările plenarei din Tuzla, acceptate de resturile vechiului guvern, a fost de a forma un nou guvern de tranziție la nivel de canton, alcătuită din candidați propuși de oamenii din regiune, cu excepția persoanelor deja compromise de a fi luat parte la guvernele anterioare sau de a fi membri ai partidelor politice vechi. Guvernul nou ales ar trebui să aibă, de asemenea, salarii mult mai mici și nici un privilegiu suplimentar. Plenara este deschisă pentru toată lumea spre a participa, discuta și vota, în afară de membrii partidelor vechi și guvern (care face, în esență, din acest lucru însuși „dictatura proletariatului”, dacă e să vorbim în termeni clasici). Desigur, în timp ce acest tip democratic de luare a deciziilor este foarte laudabil, pentru moment pare a fi doar un fenomen temporar, care ar putea fi extrem de problematic atunci când va fi la nivel de oraș (sau chiar canton). Sesiunea plenarei din Tuzla, de luni, 10 februarie, au avut, conform participanților, aproximativ 200 de oameni prezenți, în timp ce populația din Tuzla este de aproximativ 130.000 de oameni.

Dincolo de „miezul parohialist”

Este imposibil de spus modul în care aceste evenimente se vor desfășura în viitor. Totuși, un lucru este sigur: Bosnia și Herțegovina (și întreaga regiunea, per ansamblu) nu va mai fi la fel după asta. S-ar putea spune că foarte multe lucruri au fost realizate deja (cel puțin simbolic), în special atunci când se ia în considerare faptul că în Bosnia și Herțegovina – și în fosta Iugoslavia, în general – nu există organizări reale de masă de stânga. Acum, după doar o săptămână de proteste, ideile populare și discursul public încep să se schimbe. Elitelor le va fi, în mod cert, mult mai frică de oameni în viitor, nu doar în Bosnia și Herțegovina. Nu se poate decât să sperăm că toate acestea vor contribui la formarea și dezvoltarea forțelor și a organizațiilor progresiste din țară.

Evoluțiile dramatice ale săptămânii trecute au provocat destulă agitație în țară și în țările vecinie. Cu toate acestea, în Occident aceste evenimente au fost în mare parte ignorate. În timp ce mass-media internațională își dedică o mare parte din atenție Ucrainei, unde UE și SUA au interese concrete, revoltele sociale din Bosnia și Herțegovina (care este, desigur, o țară mult mai mică), sunt în mare parte ignorate. În mod clar rebeliunea lucrătorilor și a șomerilor nu este o evoluție foarte pozitivă din punct de vedere al status quo-ului neoliberal din Europa, mai ales din moment ce vecina Croația este cel mai nou membru al UE. Ce este totuși curios este faptul că stânga europeană rămâne de asemenea în mare parte tăcută. Acest lucru nu este foarte laudabil pentru o forță politică care se delectează în propriul său internaționalism.

Stânga din țările dezvoltate din Vest ar trebui să lucreze mult mai greu cu privire la depășirea propriului „miez parohialist”. Internaționalismul și solidaritatea la nivel mondial nu pot fi doar un exercițiu teoretic, ci trebuie să fie practicate la fel de bine. Forțe sociale radicale și progresiste din Europa și America de Nord nu ar trebui doar să se satisfacă uitându-te la „subiecte selectate” din mediul lor imediat. Nu este vorba doar că oamenii din Bosnia și Herțegovina au nevoie de sprijin internațional, de asemenea este vorba de faptul că răzvrătirea lor constituie o desfășurare foarte interesantă și importantă pentru stânga internațională. Acesta arată că ciclul global de lupte care a început în 2011 este încă foarte viu.

Maté Kapović este un profesor asistent la Universitatea din Zagreb, Croația și un activist politic de stânga.

Biblioteca Anarhistă

Mate Kapović
Bosnia în flăcări: o rebeliune la periferia Europei
2014

Pre luat la 15.12.2022 de la <https://centruldecultura.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org